

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Darbai užsienyje

Ramutė Vaitiekūnaitė išklėdė domų klausimą straipsniu „Darbas — ne vilkas, į mišką nepabėgs“ (*Kauno diena*, 1997 m. vasario 1 d.). Pokalbyje su viena moteriške, aplankiusia Ameriką, šioji tvirtino, kad Amerikoje net dulkų nėra namuose. Stebėjosi, svarbiausia, ji ankstesniųjų imigrantų ištverme, dirbant juodžiausius darbus. Ir klausia, kodėl jie taip nedirbo Lietuvoje? Aišku, atplėštas nuo namų žmogus (emigrantas) pasijaučia vienišas, priklausąs pats nuo savęs, sutelkiantis visas jėgas ir sumanumą, kad užsitikrintų vietą pasirinktoje naujoje erdvėje.

Straipsnyje nušviečiama, ir kaip Čekijoje ir Norvegijoje dirbantys lietuviai stengiasi gerai atlikti bet kokią jiems duotą darbą. Šiandien ir naujai atvykę į Ameriką turbūt tiek pat stengiasi, dirbdami bet kokią darbą, ir daug nesuka galvos.

Taigi iš kur ta ištvermė, kurią turi ir turėjo išeiviai iš Lietuvos?

Ištvermė ateina ir iš patirties, kur yra geriau atlyginama. Užsienyje lyg geriau apmokama ir todėl čia nusileidžiama ir priimamas iš pradžių bet koks darbas.

Sutinkama ir su trijų — šešių mėnesių išmėginimo laikotarpiu. Jei tinginiausi, pašalinis ir paimsi kitą iš vis ateinančių naujų kandidatų. Jei dirbsi, priims, pamatavę, kiek gali atlikti, ir nemaziau už normą.

Anglijoje vietiniai darbininkai nekenčė naujų imigrantų, nes

jie savo uolumu pakeldavo darbo normą, suskubdavo operuoti vis daugiau mašinų. Amerikoje naujai atvykusieji jautėsi herojaus, išmokę skubiau už vietinius atlikti žemiausius darbus.

Ir tai stebėtina, nes lietuviai per okupaciją laikus išmoko simuliuoti. Prie vokiečių, pavyzdžiui, buvo savivaldybės inžinierių, kurie dirbo tik vieną dvi valandas per dieną, valkiadavosi miesto centre. Prie sovietų stovėdavo eilėse prie parduotuvių apsipirkti. Abiem laikotarpiais buvo žema darbo etika. O, žiūrėk, užsienyje uoliai dirbo žemiausius darbus.

Dirbo, pasiduodami net Amerikos bendrovių šnipinėimo sistemai. Sistema gan paprasta, bet didesnė įmonėse kiekvienas tarnautojas yra sekamas, ką ir kiek atlieka. Jam kasmet net pasakoma, kurioje srityje galėtų labiau pasistengti.

Kazkas panašaus buvo prie sovietų, kur politrukas atėdavo prie stalo ir mandagiai paklausdavo, ką veiki, kuo užsiimi ir gal ko pageidautum. Amerikoje yra drąsų tarnautojų, nenorinčių bendrovių įmonėse vartojamų kontrolių. Jie toleruojami, bet kompanija išranda jiems taikomą individualią sistemą.

Gal darbai užsienyje geriau apmokami, geriau organizuoti net juodžiausieji darbai. Žmogus būtų tačiau laimingesnis, galėdamas dirbti savame krašte tarp savųjų. Bet dėl įvairių priežasčių — ekonominių, visuomeninių, asmeniškių daug kas dirba užsienyje net juodžiausius darbus su stebėtina ištverme.

Petras Melnikas

Geltonos gėlės klasės draugui

Lietuvių operos Čikagoje šiemetinis spektaklis man buvo debiutas. Ne, jokiu būdu ne scenoje, o tik žiūrovų salėje. Pirmą kartą turėjau galimybę pamatyti Čikagos lietuvių ir svečių Lietuvos pastatymą. Vaziavau į šią premjerą, žinodama, kad ji vyks mokyklos salėje. (Atvirai prisipažinsiu — skambėjo keistokai.) Tačiau išvydusi tą vadinamąją salę, buvau maloniai nustebinta: iškilminga aplinka ir šitiek puikiai nusiteikusių veidų aplink! Laikas prabėgo nepastebimai. Nuotaikinga opera žavėjo kiekvieną. Atskiros solistų partijos buvo įvertinamos ovacijomis, palydimos susižavėjimo šūkiais. Smagu buvo matyti tikro žiūrovo reakciją.

Tikiuosi, kad ši premjera nebus be profesionalaus įvertinimo tiek Čikagoje, tiek Lietuvoje. O man, žiūrovei-debiutantei, ji buvo ypatinga ne tik tuo, kad pirmas apsilankymas Čikagos lietuvių operos spektaklyje neabejotinai turėjo palikti nepakartojamą įspūdį. Šios premjeros dėka įvyko neįtikėtinas susitikimas su klases

Scena iš praėjusio sekmadienio, balandžio 13 dienos, Lietuvių operos Čikagoje spektaklio — Friedrich von Flotow operos „Marta“: pačioje kairėje — Sabina Martinaitytė (Lady Harriet „Marta“), viduryje — Rita

neįtikėtinas tuo, kad Lietuvoje mes nebuvome susitikę beveik vienuolika metų! Kokia didelė Lietuva — žmonės, gyvenantys skirtinguose miestuose, vos už poros šimtų kilometrų, šitiek metų nesusitinka! Ir kokia ma-

žytė Lietuva Amerikoje, jei gali net už tūkstančių mylių netikėtai sutikti draugą. Nuo to laiko, kai atvykau į šią šalį, tai buvo vienas iš neįtikėčiausių įvykių, prisiminimų sugrąžinančių į nerūpestingus mokykli-

nus metus.

Po premjeros, lipant į sceną, rankose virpėjo puokštė. Geltonų gėlių puokštė mano klases draugui...

Dijana Giedgaudaitė

Knyga apie beveik užmirštą aušrininką

VYTAUTAS A. JONYNAS

•Domas Kaunas. AUŠRININKAS. Tautinio atgimimo spaudos kūrėjas Jurgis Mikšas. Vilnius: Mažosios Lietuvos fondas / Kultura, 1996. 246 puslapiai.

viškoje tarybineje enciklopedijoje (1968) ir pagerintojoje Lietuviškoje tarybineje enciklopedijoje (1981). Dvidešimt metų anksčiau Jurgio Mikšo asmenybė buvo visai šauniai nušviesta ir mūsų bostoniškėje Lietuvių enciklopedijoje, tvirta ranka parašytame K. Gudaičio, evangelikų bažnyčios istoriko, straipsnyje. Tačiau, palyginus su kitais to meto veikėjais ir ypačiai su Jonu Basanavičium, Jonu Šliupu ar Martynu Jankumi, Jurgio Mikšo figura darė vis mažiau ir mažiau įžiurima pro metų miglą. Sunku patikėti profesorius Kauno teigimu, jo naujausiojo knygos *Aušrininkas*, kad „devyniolikto amžiaus dešimtam dešimtmetyje jo vardas reiškęs tą patį, o kartais ir daugiau, negu Basanavičius, J. Šliupis, A. Vištelis ar G. Sauerweinas“.

Kodėl taip nutiko, kas nulėmė tą Mikšo silueto išnykimą iš žmonių atminties ekrano, ir sudaro *Aušrininko* turinį.

Piešdamas Jurgio Mikšo portretą — jaunystės veržlaus, imlaus, impulsyvaus, pusamžį — nugebėjusio, mažo pasikimantio, profesorius Domas Kaunas pagrindinė jo užmaršties priežastis nurodo „Nepriklausomoje Lietuvoje aktualumo neprarandanti aušrininkų kultūra ir spartėjanti asmenybių mitologizavimas“ (p. 44). Ši ritualą skatinę, jo manymu, pilnų savilaušpos aušrininkų autobiografijų pasirodymas. Tuo tarpu, netaikant pasimirus Jurgis Mikšas nespėjo palikti savo atsiminimų ir netgi doro atkirtio (kaip matyti iš *Aušrininko*) savo šmeižikams.

Todėl ir monografija apie Mikšą Domui Kaunui teks sudurti iš aptiktų fonduose Mikšo susirašinėjimų bei kitų žmonių atsiminimų. Jai papildyti prireiks smulkios Mikšo rašinių, spausdintų *Aušroje* ir *Nemuno sargų*, analizės, išryškinant jo gyvą domėjimąsi dailia raštija, tautosaka ir prie-

Jurgis Mikšas (1862 - 1903) — Mažosios Lietuvos veikėjas „Aušros“ laikais. Nuotrauka daryta jo gyvenimo pabaigoje.

šinimąsi kaizerinei savivalei. To koliažo dėka nušvinta kur kas dėkingesnė šviesoj Jurgio Mikšo vaidmuo, steigiant ir tobulinant *Aušrą*, *Nemuno sargą* ir rūpinantis lietuviškų knygų leidyba. Tuo pat metu pateikiama daug atodangų, tiek apie pirmojo mūsų laikraščio genezę, tiek apie priežastis, privedusias prie jo užsidarymo. Taip, sakykim, pati mintis leisti savo laikraštį priskiriama ne veržliajam

Jonui Šliupui, bet Mažosios Lietuvos lietuvių veikėjams, turintiems nemenką patirtį leidybos srityje.

„Iš tikrųjų, kruopščiau ištyrus ir palyginus šaltinius, ypač to meto laiškus, akivaizdžiai matyti, kad pirmieji busimo leidinio idėja ėmėsi įgyvendinti ir ją sukonkretino, dar neminėdami „Aušros“ vardo, A. Vištelis ir Mažosios Lietuvos lietuvių. D. Šernius pirmasis dar 1882 metais pasiūlė Didžiajai Lietuvai skirtą laikraštį leisti Prūsijoje (iš tikrųjų jis galėjo pasirodyti ir kitoje Vakarų Europos valstybėje), o jo redaktorium skirti vienintelį šioms pareigoms tinkantį kandidatą — šalies pilietybę ir tais laikais aukštą išsilavinimą turintį, uolų „Lietuviškos Ceitungos“ bendradarbį J. Mikšą. Pastarasis iš karto sutiko. Atrodo, kad daugiausia jis tarėsi su Višteliu, kaip idėjinio vadovu, susirašinėjo su J. Šliupu ir pagaliau pačio 1882 metų pabaigoje ar 1883 m. pradžioje parašė J. Basanavičiui“.

„[...] Basanavičius nurodė keletis asmenis, galinčius realizuoti „Aušros“ leidimą: save, G. Sauerweiną, A. Vištelį ir J. Mikšą, kuriam tektų ir atsakingo redaktoriaus pareigas. Apie J. Šliupą jis net neužsiminė“ (pp. 50-51).

Nemaziau įdomių dalykų, bent mums nepasakotų, kai buvome gimnazijos suole, atskleidžia Domas Kaunas ir svarstydami *Aušros* spausdintuvės bankroto priežastis.

„Pagrindinė J. Mikšo įmonės nesėkmės ir netikėto žlugimo

priežastis niekuo nesiskyrė nuo kitų varžytinų baigusiu savo veiklą įmonių — tai finansiniai sunkumai. Jūs sukėlė skubotas didelis grynųjų pinigų investavimas į poligrafinę gamybą ir nesugebėjimas ne tik gauti pelno, bet ir laiku susigrąžinti į spaudos produkciją įdėtą lėšų. J. Mikšas leido „Aušrą“, patirdamas didelių nuostolių. Daugiau nei du trečdaliai žurnalo egzempliorių likdavo gulėti sandėlyje...“ (pp. 56-57).

„[...] Bet buvo keletas kitų, iš pirmo žvilgsnio nepastebimų užtvarų, trukdžiusių J. Mikšo finansinei sėkmei. Vieną jų atskleidžia įdomus „Aušros“ ir kitų Tiltės miesto spaustuvių leidinių repertuaro palyginimas. J. Mikšo poligrafijos įmonė leido ir spausdino vien nedideles, pasaulietiško turinio, švietėjiškos paskirties knygučias, kai Otto von Mauderode's, tėvo ir sūnaus Reylaender'io, Post'u firmos — įvairius, bet daugiausia pelningus, didelės apimties giesmynus, katekizmus, maldaknyges ir kitokią religinę literatūrą. Iš nelegalios katalikiškos spaudos kai kurie spaustuvininkai vokiečiai ne tik pasipelnė, bet ir pralobė. M. Jankus savo atsiminimuose yra pasitaręs, kad J. Mikšą ignoravo ir užsakymų nedavė Didžiosios Lietuvos katalikiškos literatūros leidėjai“ (p. 156).

Bet, rasit, svariausia atodanga naujojo Domo Kauno studijoje yra raudonu siulu nusidriekęs per visą leidinį aušrininko Martyno Jankaus, praminto

(Nukelta į 2 psl.)

Cleveland'o „Exultate“ atvyksta į Čikagą

JUOZAS ŽYGAS

Bus jau beveik dešimt metų nuo pastarojo klivlandiečių pasirodymo Čikagoje. Kąždėl jų bendravimas yra žymiai glaudesnis su Toronto, negu su Čikaga. Galbūt butumėme dar ilgai jų laukę, jeigu ne Marija Remienė, kuri juos pakvietė į „Draugo“ rengiamą koncertą. Turbut jau visi žino, kad koncertas bus gegužės 3 dieną Jaunimo centre.

O dabar susipažinkime. Kas yra tas „Exultate“? Jeigu Cleveland'as nebutų turėjęs kun. Gedimino Kijausko, SJ, kuris iš Čikagos tik „laikina“ išbėgo, galbūt šio choro ir nebūtų. Nes jo iniciatyva 1982 metais buvo pradėtas organizuoti choras. O dar svarbiau yra tai, kad Cleveland'as išaugino gabia ir darbščią muzikę Rita Čyvaite-Kliorienę. Ji buvo pakviesta chorui vadovauti. Tas jos pakvietimas turbut ir buvo svarbiausias veiksnys, prisidėjęs prie to, kad jos vadovaujamas choras išaugo į pirmąją giesmių-dainų vienetą.

Rita Čyvaite-Kliorienė aktyviai reikiškesi lietuviškoje veikloje nuo 1974 metų. Ji aštuoneta metų vadovavo lietuvių studentų vokaliniam vienietui „Nerija“, išleidusiam dvi plokšteles ir su jo koncertais apkelio Šiaurės ir Pietų Amerikos didžiųjų lietuvių kolonijas.

Nuo 1981 iki 1990 metų Rita Čyvaite-Kliorienė dirbo su „Grandinėle“, būdama jo muzikos vadove ir dirigente. 1986-88 metais buvo Lietuvių muzikų sąjungos pirmininke, o VII Dainų šventės metu — Repertuaro komisijos kopirmininke, suorkestravo dalį šventės dainų ir buvo viena iš jos dirigentų. Muzikos šventės 1991 metais — Repertuaro komisijos kopirmininke ir viena iš šventės dirigentų.

Cleveland Dievo Motinos parapijos choras „Exultate“, kurio koncertą Čikagoje gegužės 3 dieną rengia „Draugas“.

Cleveland'o Dievo Motinos parapijos choras „Exultate“

Dabar peržvelkime choro nuėitą kelią ir svarbesnius pasirodymus. Pagrindinis choro tikslas buvo ir yra giedojimas bažnyčioje svarbiųjų švenčių metu. Svarbiausias dėmesys buvo skiriamas Kalėdų Bernelių ir Velykų Prisikėlimo mišioms, kurios visada būna labai įspūdingos. Remiantis šiuo ypatingu darbu 1991 metais choras išleido kalėdinių giesmių kasetę ir kompaktinį diską. Laida buvo labai greitai išparduota. 1995 metais buvo išleista vėlykinių giesmių kasetė „Prisikėlė Jis“.

Choro bažnytinių giesmių repertuarą sudaro daugiau negu šimtas giesmių, apimančių lietuvių vyresnės kartos kompozitorių, pvz., Čiurlionio, Sasnauskio, Gruodžio, Mikulskio ir kitų kūrinių. Ir taip pat įtraukiant šių dienų kompozitorių — Jono Govedo, Fausto Strolisio ir Ritos Kliorienės kūrybą. Gausu taip pat ir klasikų kūrinių, pvz., Handel, Gruber, Schubert, Vi-

valdi, Palestrina, Roman, Pitoni ir kt.

Šalia šio pagrindinio tikslo, choro veikla išsišakojo į kitas sritis, kurios padėjo chorui muzikaliai augti ir tobulėti. Pirmieji žingsniai į sceną buvo 1985 metais su Cleveland'o tautinių šokių ansambliu „Grandinėle“, daina palydint kai kuriuos šokius. Per kitus trejus metus panaši jungtinė programa su „Grandinėle“ buvo atlikta bent keletą kartų. Pirmas savarankiškas choro pasirodymas įvyko 1986 metais, kada jis atliko meninę programą Vasario 16-osios minėjime Cleveland'e. 1987 metais, Cleveland'e švenčiant Lietuvos krikščionybės 600 metų jubiliejų ir atnaujintos Dievo Motinos bažnyčios šventinimą, choras giedojo mišių metu ir iškilmingame koncerte. Kartu su pianistu Antanu Smetona atliko Ludwig van Beethoven „Chorinę fantaziją“ ir dainomis palydėjo „Grandinėles“ tautinių šokių pyne „Pabaigtųjų vainikas“. Vasarą išvyko į Romą, kur dalyvavo jungtiniame lietuvių cho-

re, iškilmingai minint jubiliejų. Gerokai vėliau apie vieną jų koncertą Cleveland'o visuomeninei spaudoje buvo taip rašyta:

„Koncertinę dalį atliko Dievo Motinos parapijos choras. Choro ristiškai į sceną žengė salės taku per publiką, giedodami pakiliuos nuotaikos giesmę, palydima šventiškai skambančiais varpeliais. Jie atrodė šauniai: Pradžiai jie sugiedojo V. Daukšos „Sveika Marija“ ir Jacques Berthier „Sanctus“. Abi giesmės skambėjo puikiai, antroje tvirtai išsijungiant ir solistui tenorui Edui Kijauskui“.

„Balsingas choras koncertą apvainikavo penkiomis sumaniai aranžuotomis lietuvių liaudies dainomis: „Aviza prašė“ (Alfonso Mikulskis), „Oi liūdnas, liūdnas“ (St. Šimkus), „Buvo dūda Vilniui“ (J. Tamulionis) ir „Linai“ (J. Juozapaitis). Šiose dainose Dievo Motinos parapijos choras buvo paklusni balsiniu instrumentu, lengvai valdomu griežtų muzikinių reikalavimų dirigentės Ritos Kliorienės. Jos taupus mostai buvo stropiai sekami, jų

autoritetingi reikalavimai tiksliai išpildomi“.

„Aviza prašė“ buvo smagiai sudainuota spartesniu nei ankstiau girdetu, tempu su tikrai gražia pabaiga. Stasio Šimkaus „Oi liūdnas, liūdnas“ su soliste Virginija Bruozyte-Mulio-liene, dailiai pajavirinusia šią dainą švelniu solo, dvelkė lietuviams igimtu liūdesiu, nenu-malšinamu ilgesiu. Ką gi galima prikišti linksmai J. Tamulionio „Buvo dūda Vilniui“? Nicieko! Šios dainos siauriose slinkties rėmuose bepriekaitingai pynėsi ir taiklus žodžiai, ir nesudėtinga melodija. Choras, paklusnus dirigentės lakiai vaizduotei, lengvai išsprendė šį muzikinį „galvosūkį“. Chorinė drausmė šioje dainoje buvo pavyzdinga. Tamsesni nuotaikų „Aik, azeli, undenia“ (J. Tamulionis) savo tarmiškumu, užsi-spyrusiai kantriu raginimu „azeliui“ eiti gerti „undenia“ buvo ir pati „keisčiausia“ šio koncerto chorinė daina ir pati įdomiausia“.

Paskutinioji koncerto daina „Linai“ skambėjo beveik sutartinai. Tai švelniai priekaištaujantis — pasiepiantis vyrų-motėrų šelmiškas pokalbis-gintas, nei vienai pusei nenorint nusileisti. Joje buvo gera proga išgirsti vyrų ir motėrų balsus atskirai. Jie vienas kitam nei nusileido, nei kitz nustelbė, bet kartu darniai užbaigė šią gavią muzikinę popietę“.

„Chorui akompanavęs Jim Robinson mikliai prisitaikė prie besikaitaliojančių dainų nuotai-kų. Jo rankose pianinas skambėjo ne kaip nepriklausomas solo instrumentas, bet kaip svarbi neatskirama dainuotai-kų kurinio dalis. Choro daina-vimas paliko labai gerą įspūdį. Mažesnę, bet skambesio atžvil-kiu palankiojo patalpų balsai-plaukė laisvai ir gana išly-gintai. Nors skaičiumi nedide-lis, choras yra pajėgus, lanks-tus, tvirtas intonacijose, tikslus įstojimuose ir švarus užbaigose. Tai paskatins vėlesnes ypa-

Virginija Bruozyte-Mulio-liene

Rita Kliorienė

tybės (Vytautas Matulionis *Draugas* 1994 m. balandžio 17 d.).

Negalime praleisti atskirai nepaminėję Virginijos Bruozytės-Mulio-lienės. Ji gimė ir augo Melbourne, Australijoje, muzikos mėgėjų šeimoje. Baigė Melbourne universiteto fakultetą bakalauro laipsniu balso lavini-mo srityje ir gavo muzikos pe-dagogikos diplomą. Dainos ke-lią pradėjo 1986 metais „Sva-jonių“ trio ir vėliau su „Svajonių aidų“ kvartetu koncertavo Aus-tralijos, Pietų ir Šiaurės Ameri-kos, Kanados, Europos lietu-istojimuose ir švarus užbaigose. Tai paskatins vėlesnes ypa-

Jaunimo centre, buvo „Svajonių“, koncertas. Mums, čikagiečiams, tai buvo maloni atgaiva. Ne tik geri balsai, bet ir gražiai atrodančios viešnios iš tolimos Australijos, mums padovanojo malonų ir nuotaikingą kon-certą.

Atvykusi į Cleveland'ą, gilino muzikos studijas Cleveland'o Muzikos institute, kurį baigė magistro laipsniu balso lavini-mo ir gavo profesinių studijų diplomą. Studijuodama Cleve-land'e, atliko pagrindines roles įvairiose operose: Kurt Weil „Street Scene“, Domenico Cima-rosa „The Secret Marriage“, Humperdinck „Hansel and Gre-tel“. Buvo priimta aspirante į Cleveland'o Lyric Opera ir daly-vavo įvairiose operose ir muzi-kiniuose pasirodymuose: „The Pirates of Penzance“, „Can-dide“, „Orpheus and Euridice“, „Carmen“. 1993 metais atliko pagrindinę rolę operos „Mrs. Dalloway“ pasaulinėje premje-roje.

Be to, Virginija yra gerai ži-noma Cleveland'o lietuvių tarpe — girdėta ne tik operose ir recitaluose, bet atlikdama solo partijas su chorinėmis grupė-mis, ir orkestrais — Mozart „Requiem“, Handel „The Mes-siah“, Rossini „Stabat Mater“, ir muzikinių dainų koncertą su Singers' Club of Cleveland, Cle-veland'o universitete.

1993 metais Čikagoje įvykusiame Alice Stephens muzikos stipendijų konkurse laimėjo pirmą vietą ir 1995 bei 1996 metais pasiekė finalus „Opera Columbus“ varžybose. Virginija sėkmingai koncertavo lietuvių kolonijose 1994 metais Mel-bourne, Australijoje, St. Peters-burg, Floridėje, 1995 metais De-troite, Cleveland'e ir New York'e. Cleveland'e gerai pažįs-tama kaip solistė Dievo Motinos parapijos choro, o taip pat ir kituose lietuviškuose rengi-niuose. Dar būtų galima daug ką rašyti, bet per „Draugo“ kon-certą bus patiens proga ją iš-girsti.

Knyga apie aušrininką

(Atkelta iš 1 psl.)

Mazosios Lietuvos patriarchu, nukaukavimas. Jo kenkėjiškos elgsenos atskleidimas.

Nėra namų be dūmų. Faktiškai, tie priekaištai Martynui Jankui nebenaui. Jau Basanavičius vienu metu buvo smerkęs Jankų, kad jis suvaidinęs Mikšo istoriją „bjauria, nešvankia, nemorališka rolė“, nes degdamas noru atsikratyti konkurento, iškasęs jam duobę (p. 160). Kauno knyga — tai ištisas kaltinamasis aktas. Jankui priekaištaujama, kad jis „sutirština, kaip visada, spalvas“, kad jis esąs „nenuoseklus“, kad jis, „kaip visada, nepajėgęs išvengt skirtumo tarp tautinio atgimi-mo ideologų ir politinę jų veiklą remiančių aktyvių eilinių sąju-džio dalyvių, pagaliau, kad jis „negestantių įkarsčių tėsės ak-cija dėl Mikšo pašalinimo iš „Birutės“ draugijos ir klaidinės ki-tus“.

Kaunas nenutylia fakto, kad ilga laiką Martynas Jankus ir Jurgis Mikšas buvo geri drau-gai ir kad Jankus yra nemažai padėjęs Mikšui, bet jo spelinė apie nesantį priežastis ne-mažiau paveiki:

„Įtampa augo didėjant „Aušros“ redaktoriaus ir jo įmonės prestižui. Ją skatino M. Jan-kaus noras siekti visuomenės lyderio vaidmens, menkavertis-kumo jausmas dėl nedidelio iš-silavinimo ir, atrodo, stiprokas pavydas“ (p. 160c).

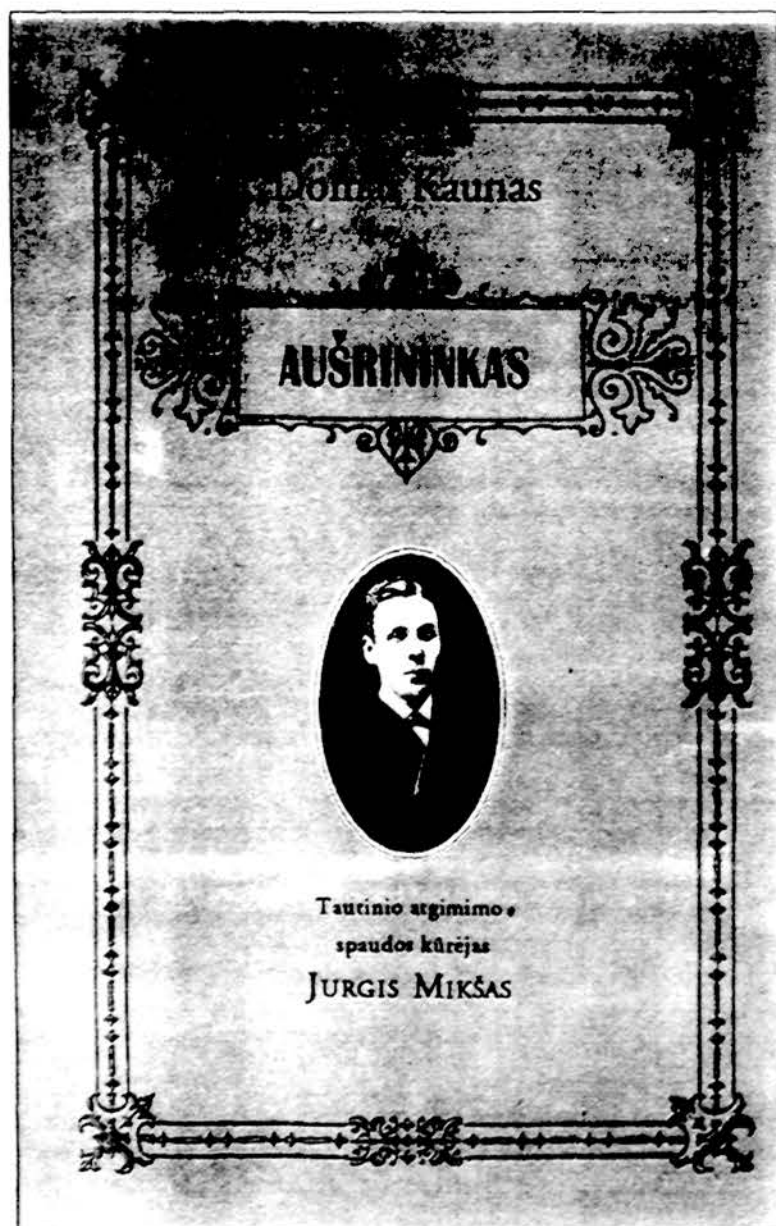
Ne pro šalį šioj vietoj pažy-mėti, kad nors Kaunas parodo vargšą Mikšą, kaip Jankaus nedorybių auką, jis anaiptol ne-prasikalsta savo herojaus auk-sinimu. Mikšo portretas „nėpa-

zalatintas“, nuosaukus. Realis-tiškas.

Atvirai kalbant, Mikšo gyve-nimo istorija niekuo neimponuojanti ir ne kažin kaip dė-kinga biografiniam kūriniui. Tai šiaip taip ištrūkusi iš kai-

mo glūdumos ir mėginančio prasisiekti mieste kaimietuko istorija. Pasibaigianti, deja, skaudžiu pralaimėjimu gyveni-mo, ringe ir visišku supliuški-mu.

Linkusio romantizaviman bio-

grafo, kaip, sakysim, Stefan Zweig'o rankose, toks siužetas, rasit būtų galėjęs but pagyvin-tas kokia širdį draskancia isto-rija ar spalvingais to laikotar-pio dvasinio sukrėtimo kad-rais. Šiuo atveju yra vienas tik-rai dramatiškas įvykis — Mikšo išmetimas iš Tilžės gimnazijos, atveriantis rašytojui galimybes atkurti slogų to laikotarpio foną ir jaunimo diskriminavimą. Vil-ko bilietas tada galėjo but įteiktas vaikui už menkiausią nieką. Pakako but pagautam valgant mėsą pasninko dieną, myluojantis su mergina, ruktant išviete ar burnojant prieš „cie-sorių ir jo padonus“, kad būtų trenktas su griausmais tokia anatema. Istorikai teigia, kad anuomet jaunimo troškimu bu-vo kuo greičiau pasent ar save susendint. Jie pamėgdžiojo vy-resniusius visur kur: rėdysė-noje, elgsenoje ir už vis labiau veidmainystės mene. Vertelgos siulė jiems stebuklingą skysčių, pagreitinančių barzdos žėlimą. Žodžiu, gražus buvo laikas...

Kaunui visai nerūpi pamėgint pavaizduoti to gyvenimo, ap-krešto militaristais, sektantais, bibelforšeriais, niurumu. Jo tei-gimu, atspėti Mikšo išmetimo iš gimnazijos priežastis — bevil-tiškas reikalas. „Šią mislę įmin-sime, tik suradę naujų šaltinių, ypač Tilžės gimnazijos archy-va“, sako jis (pp. 45-46).

Nepaisant knygotyryninko Domo Kauno pasikišimo vien faktais ir dokumentais, nepai-sant jo nepasitikėjimo memua-rine raštija, kuria, jo manymu, reikia naudotis „labai atsargiai ir kritiškai“, tenka pripažinti, kad jo škiejojamas Mikšo por-tretas pakankamai gyvas ir įti-kinamas. Kažkaip lengva įtikėti naivaus, sentimentalaus jau-nuolio susizavėjimu *Vitalio rau-*

Čia recenzuojamos knygos autorius, Martyno Mažvydo „Katekizmo“ 450 metų sukakties minėjimo koordinatorių dr. Domas Kaunas su Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo JAV komiteto pirmininke Nijole Martinaityte-Nelson ir Martyno Mažvydo bibliotekos Vilniuje Lituanistikos skyriaus vedėja Silvija Velavičiene.

da, paskatinusį jį rašyti pilną pagarbos laišką Kraševskiui, lengva įtikėti jo susibičiulia-vimais su Višteliausku, busi-muoju Garibaldžio kareiviu, su Miliausku-Miglovu, su Jonu Šliupu.

Kažkaip panašus į Vydu-no pjesės „Jonuks mergų bijas“ he-rojų, tai neužgintijamai jaus-minga, impulsyvi ir atlaidi bū-tybė. Vaclovas Biržiška manė Mikšą buvus mažo išsilavinimo, stokijos kurybių ir redaktoriaus sugebėjimų (p. 19). Domo Kauno nuosprendis nuosai-kesnis. Jis pripažįsta, kad pra-džioje:

„Ypač sunki užduotis buvo „Aušros“ redagavimas. J. Mikšas traukinį galėjo išjudinti, bet iš pradžių negalėjo jo vairuoti. Jam stigo patirties, galbūt ir drąsos. Be to, jaunuolis visiškai naivus, sentimentalaus jau-nuolio susizavėjimo *Vitalio rau-*

[...] Mikšas turėjo imtis kas-dieninio darbo — rinkti medžia-gą, ją tvarkyti, rengti spaudai, ieškoti naujų bendradarbių. Del jų pritraukimo redaktoriaus nu-merių pabaigę pradėjo dėti skelbimus“ (p. 60).

Priverstas kruopščiai ir nuo-dugniai ištirti, kuo pasižymėjo kasdieninė Mikšo veikla, Kaunas registruoja daugybę pažan-gių reiškių, rodančių tolydinį Mikšo akiračių plėtimą:

„Jis galbūt pirmasis iš Mažo-sios Lietuvos lietuvių inteli-gentų suvokė abiejų tautos da-lių vientisumą ir pasisakė už glaudų suartėjimą. Autorius savo kraštiečiams priekaištavo, kad jie nesidomi Didžiosios Lie-tuvos rašytojais [...] Tiesa, kar-tais stigdavo aktualumo, nes „Nemuno sargo“ bendradarbių buvo nedaug, o pats redaktoriaus nepajėgė visko aprėpti. Svarbiausioji, išliekamąją vertę tu-

rinti laikmetio medžiaga buvo lietuvių sąjūdžio problemų ap-žvalga, viešojo gyvenimo kromi-ka, literatūros kūrinių publika-cijos. Lietuvių tautinės proble-mas Mikšas aiškino, imdamas pavyzdžius iš suvokietintos mo-kyklos, valdžios įstaigų, keldamas į viešumą brutalią vietos gyventojų diskriminavimų poli-tiką... Redaktoriaus ir jo bendra-darbiai ragino priešintis, vieny-tis, siųsti kolektyvinius reika-lavimus aukštesniajai valdžiai, solidarizuoti su didžiąja tautos dalimi“ (p. 85).

Pasitaikydavo žinių apie kitų tautų garsias asmenybes, nusi-pelnusias lietuviams. Jų įnašas į lituanistiką ir išskirtinis dė-mesys lietuviams nejučiomis keldavo skaitytojų tautinės sa-vigarbos ir vertės suvokimo jausmus.

Mikšas stengėsi žadinti gyven-tojų politinius interesus. To siekdamas jis primindavo rin-kimų į Vokietijos Reichstag'ą ar Prūsijos Landstag'ą metu viet-i-nių organizacijų siekimus, api-būdindamas atskirus veikėjus. Redaktoriaus nepalankiai atsi-liepė apie vokiečius konservato-rius — uoliausius Bismarck'o politikos ir Mažosios Lietuvos kolonizavimo vykdytojus.

Mikšas pritarė ir visokeriopai rėmė lietuvių kultūrinės orga-nizacijos steigimo idėją. Steigia-majame susirinkime (1885) „Birutės“ vadovavimo postas atiteko Mikšui. Pirmininku jis išbuvo pusę metų (p. 96).

Jo leidžiama *Aušra* tapo pir-muoju iliustruotu Didžiosios Lietuvos žurnalu (p. 111).

Profesorius Domas Kaunas nepraleidžia progos paminėti Mikšo susirūpinimą spaudos sveikata:

(Nukelta į 4 psl.)

CATECHISMUS-450

EKSLIBRISAI

Tarptautinis ekslibrisų konkursas, skirtas pirmaios lietuviškos knygos 450 metų sukakties: trys iš konkurso dalyvavusių — Danutė Gražienė (II premija), Angelo Arrigoni (Italija) ir Alfonso Čepausko (Prizas). Ateinanči šeštadienį, balandžio 26 dieną, ši ekslibrisų paroda bus atidaryta Lietuvių dailės muziejuje, Lemont Illinois.

Verta pamatyti

JURGIS JANKUS

Šiomet sueina 450 metų nuo pirmos lietuviškos knygos gimimo. Ją, „Catechismus“ prasti Szadei, Mokslo skaitima ras-
chtą yr giesmes dėl krikščia-
nistės bei del berniukų iau-
naujie suguldytas Karaliauc-
VIII dena Menesės Sausia,
Metų uszgimima Diev M.D.
XLVIF, parašė Martynas Ma-
vydas ir išleido Karaliaučiuje.
Kaip jau iš antraštės matyti,
joje sudėta ne vien katekizmas,
bet dar elementorius ir giesmę-
nas. Kaip keista beatrodytų, tas
Mažvydo elementorius ir buvo
vienintelis ligi 1708 metų „Skai-
tynių“, išleistų taip pat Kara-
liaučiuje.

Žmonijos kultūros raidoje
knyga vaidino ir tebevaidina
didelį vaidmenį. Ypač jos vaid-
muo padidėjo, kai Gutenbergas
išmoko knygas greičiau paga-
minti negu perrašinėjant ran-
ka. O Mažvydas lietuvišką kny-
gą įjungė į tą naująjį srautą vos
jai išsilykštenu iš vadinamojo
lopšinio laikotarpio. Juk Guten-
bergo Biblija, pirmoji knyga
spausdinta iš surenkamų rai-
džių, pasirodė 1456 metais. Pa-
gal ano laiko technikos pažan-
gumą, tas knygų spausdinimo
budas ne taip greitai ir plito,
todėl Martyno Mažvydo knyga,
išėjusi 1547 metais, tikrai laiky-
tina viena iš naujo knygų srau-
to pradinių. Juk va ir čia,
Amerikoje pirmoji knyga buvo
išleista 1638 metais.

Ir dar įdomiau, kad pirmoji
lietuviška knyga buvo išleista
ne savo valstybėje, ne Vilniuje
ar kuriame kitame mieste, bet
tik savo tautos ribose Karaliau-
čiuje. Kai žvilgtelėj į jos 450 nu-
bėgtą kelią, ima nuostaba. Per
tuos 450 metų ji tik dvidešimt
devynerius metus savam krašte
tegalėjo jaustis namie. Tai tik
nuo 1918 metų ligi 1940 ir nuo
1990 metų ligi šiol. Kitus 400
su viršum metų buvo ujamą,
išjuokiamą, gaudomą, naikina-
ma, vertiama įrankiu savo pa-
čios tautą naikinti. Vargu ar
kurios nors kitos tautos knygos
istorija yra pilna tokių skaudu-
lių, o kartu ir verto pasidid-
žiavimo, kad visus tuos skau-
dulus ištvėrė.

Tad nė kiek nenuostabu, kad
Lietuva, nors „doru“ kaimynų ir
gerokai apkarpyta (juk ir Kara-
liaučius ne mūsų, bet rusų, o už
Vilniaus telikę tik 30 kilometrų
ligi sienos), šiuos metus skelbia
knygos metais ir rengiasi savo
pirmąją knygą ir jos autorių
Martyną Mažvydą ypatingai pa-
gerbti. Ne vien juos, bet ir visą,
gana grublėtą 450 metų ilgu-
mo savo knygos kelią.

Jau net senų senovėje žmonės
savo knygas brangino ir sten-
gėsi savo knygą kaip nors

pažymėti, kad nenuklystų į sve-
timas rankas. Ilgainiui atsirado
ir išdėlioję vadinamieji kny-
ženkliai, lotyniškai Ex libris.
Tai nedideli lapeliai, dailininkų
piešti, su knygos savininko var-
du, įlipdomi į vidinę viršelio
pusę, kad atvertę knygą iš kar-
to pamatytum, kieno ji yra. Da-
bar ekslibrisų piešimas yra išau-
gęs į atskirą taikomojo me-
no šaką. Net ir nebe taikomojo.
Pavyzdžiui, mūsų Viktoras Pe-
travičius yra prikūręs daugybę
ekslibrisų, skirtų mūsų ir pa-
saulio žymūnams, dažniausiai
jau net seniai mirusiems.

Lietuva į savo ilgaamžės kny-
gos šventę yra labai vertai
iglaudusi ir ekslibrisus. Ligi
šių lietuviška knyga tapo pa-
gerbta net dviem didelėm tarp-
tautinių masto ekslibrisų paro-
dom. Abi surengtos Vilniuje.
Pirmąją parodą — tarptautinį
ekslibrisų konkursą — surengė
Vilniaus miesto savivaldybės
Kultūros ir meno skyrius, Lie-
tuvos nacionalinė Martyno
Mažvydo biblioteka ir Lietuvos
ekslibrisininkų klubas. Joje
savo ekslibrisus rodė 133 daili-
ninkai, 96 iš Lietuvos ir 26 iš
kitų pasaulio kraštų. Antrą ek-
slibrisų parodą-konkursą su-
rengė Lietuvos Kultūros mini-
sterija, Vilniaus Dailės akade-
mija ir Lietuvos Dailininkų są-
junga. Joje savo darbus rodė 30
Lietuvos dailininkų, 19 daili-
ninkų iš kitų kraštų, 15 Vil-
niaus Dailės akademijos stu-
dentų, 16 Čiurlionio menų gim-
nazijos studentų ir 24 Kauno
Dailės gimnazijos studentai.

Peržvelgus svetimąsiu daly-
vių galima tikrai pasidžiaugti,
nes jų buvo net ir iš tokių toli-
mų kraštų — iš Australijos,
Japonijos, Pietų Amerikos.
Ta antrąją ekslibrisų parodą,
papildyta pirmosios parodos
dailiais, Detroit'o lietuviai, pir-
mieji už Lietuvos sienų, turėjo
progos pasidžiaugti kovo mė-
nesio 16 dieną Dievo Apvaizdos
parapijos salėje. Ją, grįždami iš
Lietuvos, parvežė Liuda ir Algis
Rugieniai. Juodu atliko gražų ir
vertingą darbą, nors patys ir dar
jų pačių rūpesčių į reikės per-
kelti į Čikagą.

Gaila, kad tokia didelė ir turi-

Mažvydo „Katekizmo“ sukakties minėjimai JAV

Jau anksčiau šiuose pusla-
piuose buvo spausdinami
straipsniai ryšium su pirmosios
lietuviškos knygos, Martyno
Mažvydo „Katekizmo“, 450 me-
tų sukaktimi. Čia norėtume pa-
teikti trumpą apžvalgą JAV

ninga paroda tegalėjo čia būti
tik vieną dieną. Per tiek laiko
daugiau negu du šimtu eksli-
brisių net apžvelgti sunku, tai
ką bekalbėti apie šiek tiek giles-
nę įžvalgą į tokio skaičiaus ir
tokio įvairumo dailininkų už-
mojus, technikas, idėjas bei su-
gebėjimus. Vis tiek, kai keletą
kartų pro tą miniatiūrų marginį
praeini, šis tas atminty lieka.
Kiekvieną sykį praeinant vis
koks paviršutiniškas, vos ap-
graužus darbelis nubyra, o šir-
džiai ir minčiai vertingesnieji
pradeda išsiskirti. Tokių susi-
telkia gana smagi dauguma ir
ima stebinti rengėjų užmojo
platumas. Tiek dailininkų su-
sibėgo iš tolimiausių pasaulio
kampų, ir visus taip nuostabiai
riša jausmus dvasinis minties
bendrumas, susispietęs apie pa-
garbą knygai. Toji pagarba ir
bendrumas išsakomas tokia
daugybė išraiškos formų, kad
norėdamas jas apibendrinti tu-
rėtum, nežinau, kiek laiko su jo-
mis pagyventi. Čia ir istorine
teisybe spindis cekas Hadoms-
kis, ir erdvėsna iškilęs ukrainie-
tis Korol, simboliškai knygą nu-
kryžiajęs vengras Urmos, ir pa-
sakon nugrimzdes lietuvis Kru-
pauskas, ir t.t., ir t.t. Jeigu ne
dėl ko kito, tai vien dėl to šilto
žmogiško aplink knygą susitel-
kimo, parodą buvo verta pama-
tyti ir ja pasidžiaugti. Juk tokio
masto pasaulio dailininkų pa-
bendravimas grynai lietuviška
tema tikrai yra pirmas mūsų is-
torijoje.

Būtų paroda buvusi dar įdo-
mesnė, jeigu dailininkų tam
darbui telkėjai būtų radę būdą
konkurso dalyvių paskatinti
savo darbais pakelianti skau-
džių mūsų knygos keliu, bet la-
bai gera ir tai, kas yra padary-
ta. Daug darbų skirtų Maž-
vydai ir jo pirmajai knygai,
daug apskritai sukakties ir kny-
gos simbolikai, bet jos kryžiaus
kelias paliko nepastebėtas, o
gal net nepažintas. Bet ir tai
normalu: žiaugsmingam šur-
muly nelengva viską prisiminti.
Vis tiek tą parodą, kur kada
bus rodoma, o planuojama ją ro-
dyti labai daug vietų, verta ir
labai verta pamatyti ir pasi-
džiaugti. Nebloga būtų, kad
šalia parodos būtų galima tų
ekslibrisų ir nusipirkti. Čia, De-
troite, ne vienas klausinėjo, bet
tebuvo galima tik pasižiūrėti.

Gaila, kad tokia didelė ir turi-

Lietuvių Bendruomenės organi-
zuojamų renginių paminėti šį
jubiliejų. Praėjusiais metais
JAV LB Kultūros taryba sudarė
komitetą šiai uždavčiai. Nijolė

(Nukelta į 4 psl.)

Aldona Veščiuonaitė

LAIKAS KLAUSYTI PASAKOJIMŲ

Ritmingai supasi tamsiam dangui
tamsių šakų dar tik nujaučiami
vainikai

kiekvienas lapas šakose savaip
atsako ryto vėsumai

taip atsistot kur nors tarp medžių
ir laukt kol saulė patekės

Laikas klausytis valandom Beethoveno
sonatų kilniai melodingų
įsups ir nulydės Patetiškioji
Adagio contabile-Rondo-Allegro

Laikas klausytis pasakojimų
Peterio Camenzindio kartu peržengiant
Nimikon kaimą
įstrigusį giliai tarp uolettų kalnų
kur medžiai kitaip kalba
rūngiasi savaip su greitais vėjais
šiurkščiai išraiščiančiais jų liemenį

Laikas klausytis valandom užgeriant
vandeniu
duslaus ir prislopinto balso — kadais
Mačernis taip kalbėjo:

„Po sustingusių ir statišku paveikslu
(žūrėto ritmą, kuriantį ir veiklą“.

VISA APYLINKĖ GIEDA MEDŽIAIS

Visa apylinkė gieda medžiais.
Pierro della Francesca prisėjo
prisidaigstė — prisagstė kalvų kalvelių,
permatomų linksmy giraičių
nuostabai atspėjęs perspektyvos
paslaptis.

Išblyškęs kunigaikštienės veidas.
Tampriai prigulęs plaukų apdangalas,
veriniai perlų veriančiai
apsjuosia
kaklą, puošia senovišką drabužį.

Protingas veidas.
Mąstantis? Sekantis upokšnį Metaurus?
Nujojančių Guidobaldo?
Išėjus pasivaikščioti už miesto vartų
jei aptrauktų:
dosniai užsipila spalvomis miestas.
Išdidūs rūmai dunkso pastoviai
nesikeičia...

Rodos neličiami laiko.
Battista Sforza Montefeltrų garso
įneša moterišką rimtį itališkajam vaizdai.
Gracingais mostais, judesiais
palydi — pasitinka

poetų žodį

klausos atidžiai. Ateičiai skirdama
plačias sales jau tviskančias paveikslais

Jaunutis Rafaelis ne kartą lankėsi čia su tėvu
Giovanni Santi.

Jaunutis Rafaelis augo Renesansui.
Aukštai šlaite Urbino miestas kėles virš
tolstančių viduramžių peizažo.

O Bona Sforza iš Milano kuo pasižymėjo lietuviškoj
šiaurėj?

AKYSE ŠVYTI ŽUVIES SIDABRAS

JO vardas Thera.
Liaunai ištiesęs kvepia vandeniu.
Žuvys peršviestos rytine saule
mėlynumą jūros tebegaulo
žiopčioja,
blaškosi rankoj sveriamos.

Plaukuose žolės įsimetę,
akyse švyti žuvies sidabras.
Jis eina — nenueina

nenujaušdamas kad
trys tūkstančiai devyni šimtai
aštuoniasdešimt devyneri metai
jau
prabėgo
(o laikas bėga nesugrįžtamai).

Pačiuose tolimiausiuose
Graikijos salynuose jis kasdien
žuvaudavo.
Akyse nepažįstamas to meto
nedelsdamas
spalvas sodrias pulsuojančioje namo sienoj tepė.

LE JEU D'EAU LA VILLA
D'ESTE 8 LISZT)

Įkvėpęs saulės spindesio senasis
Pisanello nupaisė medžių kontūrus,
sparnus plaštakių aplink galvutę ryškiai
plazdenančius.

Ginevra d'Este žiedų draugystėje
gyvenus,
auksinius savo plaukus kaspinais aukso
persmaukusi,
amžinu profiliu — gulbes kaklu
kartojasi švelniai per nuskriejančius
amžius.

Jaunutė tamsiaplaukė iš šiurkščios
Azijos,
ilgisi nepasiekiamų Viduržemio jūros pakrančių,
aukštuose rūmuose skambančių nesibaigiančių
grakščių melodijų —

godžiai įkvėpus saulės spindesio
ji skambina ir skambina ir skambina
LE JEU D'EAU DE LA
VILLA D'ESTE.

Jei lengvai pasilenkęs pažvelgsi
į geles slaptingai kvepiančias —
jos tau primins keturiolikto amžiaus
nepasiekiamai šviesias geles.

Australijoje gyvenanti poetė Aldona Veščiuonaitė (g. 1923) apie save taip sakosi: „Gimiau ir užaugau Alytuje, Dainavos krašte. Studijavau Vilniaus Dailės akademijoje tapybą. Vėliau baigiau Ecole des Arts et Metiers Freiburg'e, Vokietijoje. Spalva, linija, šviesos-šėšelio žaidimas figūrinėje kompozicijoje buvo meno studijų centre. Vidiniai gamtovaizdžiai pradėjo formuotis žodžiais, jau gyvenant Australijoje, Sydney mieste. Stebėjau ryškius šio krašto kontrastus spalvose, gamtovaizdyje. Rašau maždaug nuo 1964 metų. Mano pirmoji poezijos knyga Žodžiai kaip salos buvo išleista 1976 metais Amerikoje Algimanto Mackaus knygų leidinio fondo, kaip ir antroji Aidintios upės 1985 m. Kokios bebūtų poeto pastangos, žodžiai ir jų prasmės atitolsta kartais, kaip nepasiekiamos salos, ar priartėja — ryškėja, kaip gaivūs, nauji atradimai. Man atrodo, kad poetas yra ypatingai jautrus žodžio reikšmei žmogaus bendravime su žmogumi, kūrybiniame žmogaus testinume.“

Čia spausdinami eileraščiai yra iš spaudai ruošiamo naujo Aldonos Veščiuonaitės poezijos rinkinio Medžiai ryto laisvė.

Švenčiame „Margučio“ 65 metų sukaktį (7)

„Margučio“ reikšmė Amerikos lietuviams

VALDAS ADAMKUS

Prieš šešiasdešimt penkerius metus Čikagoje į eterį išsiuntę lietuvišką žodį ir dainą „Margučio“ steigėjai net neįsivaizdavo, kokią vaidmenį ši radijo programa suvaidins lietuvių išsivijimo gyvenime.

Jeigu iki 1948 metų „Margutis“ apie save būrė jau seniai čia įsikūrusią lietuvių imigraciją, siekiant palaikyti lietuvišką dvasią, tai po Antrojo pasaulinio karo, prasidėjus didžiajai imigracijos bangai, Čikagoje ir jos apylinkėse apsigyvenę lietuviai „Margučio“ laidose girdėjo kasdieninį patarėją, supažindinantį kaip įsipilietinti naujoje visuomenėje, ir drauge rado dvasinės stiprybės, atsidurus svetimoje kultūrinėje aplinkoje. Ši laikotarpį gerai prisimena Čikagos lietuviai, gyvai dalyvaavę „Margučio“ veikloje, kuri išsiliejo į įvairias kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo sritis. Apie „Margučio“ radijo informacinį ir kultūrinį darbą pasisakė ne vienas rašantis mano bendradarbiavimo metai.

Aš noriu iškelti vieną veiklos sritį, kur „Margutis“, drįstu teigti, suvaidino svarbų vaidmenį. Butent: Lietuvos laisvinimo pastangose nepriklausomybei atgauti, suburti, vienyti, informuoti ir kvieisti greitai bei koordinuotai veiklai.

Čikaga visada buvo Amerikos lietuvių pagrindinis veiklos centras. Gausiausia lietuvių koncentracija, organizacijų daugybė, spaudos centras bei vienu metu net penkerių radijo programų egzistavimas sudarė idealias sąlygas greitai visuomenės informacijai, tuo pačiu išjudinant ją skubiai reikalingai Lietuvos bylos reikalams ginant. Didieji lietuvių visuomeniniai ir politiniai centrai, be galimybės skubiai pasiekti visuomenę, būtų buvę neefektyvūs ir rezultatai daug menkesni.

„Margutis“ šioje srityje yra atlikęs milžinišką darbą, daugelio neįžvelgtą, nesuprastą, o ką jau bekalbėti apie įvertinimą. Prisimena kreipimais į visuomenę: atsiliepti į ALTo prašymus siųsti telegramas JAV kongreso nariams imigracijos įstatymų reikalais. Reaguoti į genocido veiksmus Lietuvoje bei

Valdas Adamkus Lietuvoje

Džozos Barysaitės nuotrauka

numatomus Kongreso suvaržymus „Amerikos balso“ radijo transliacijoms į Lietuvą. Galų gale nepamirštama telegramų akcija, uždarius Lietuvos pasiuntinybę Vatikane (o tai buvo padaryta paties „Margučio“ iniciatyva, nelaukiant nurodymų iš politinių vadovybių). Panaši iniciatyva buvo parodyta ir kitais atvejais: Simo Kudirkos pabėgimas iš sovietinio laivo, Leonardo Valiuko organizuotos rezoliucijų akcijos JAV Kongrese, kiekvienos Vasario 16-osios proga telegramų siuntimo organizavimas. Ir ne vien tik informuojant bei raginant lietuvių visuomenę judėti veikė „Margutis“. Petro Petručio ir jo talkininkų pastangų ir išvėrimingumo lygiai taip pat įkvėpti dirbo savanoriai, kurie tūkstančius tų telegramų priimdavo ir persiųdavo. Koks tai didelis darbas!

Esu įsitikinęs, kad ALTA ir VLIKas puikiai žinojo, kad be „Margučio“ daug jų suplanuotų ir organizuotų darbų nebūtų sėkmingai įgyvendinti. Čia pamirėjau vos dalelytę visuomeninio darbo baro. O dar kiek tiesioginio talkininkavimo žmonių! „Margučio“ durys niekad neuždarydavo, telefonas niekad nesustodavo skambėjus: tai darbo beiškantys, būto ar kambario norintys, giminių paieškos... Iš Lietuvos atklydęs laiškas neranda adresato; pabėgo šunelis ir katytė... Benamiai ir alkanas lietuvis neturi kur galvos priglausti, galų gale gyvenimo palaužtas tautietis užsina pasipasakoti savo kartą būties dalia. Ir taip nuo ryto iki vėlyvos nakties — čia valandų niekas nepažįsta.

Tas darbas buvo dirbamas Čikagoje Western Avenue patalpose, Marquette Road ir Camp-

bell Avenue kampinėje studijoje, o vėliau 71-osios gatvės net dviejose vietose. Visa tai tęsėsi, jau neminant kasdieninės radijo programos paruošimo ir vykdymo, atrodo, reikėjo „Margutyje“ turėti pakankamai didelį štabą. Deja, per paskutinius dešimtmečius čia darbavosi tik... vienas žmogus, su proginiais talkininkais, — tai Petras Petrutis. Jo igimtas visuomeninės veiklos įžvalgumas, sugebėjimas greitai įvertinti besivystančius įvykius ir skubiai veikti buvo neįkainojamas turtas „Margučio“ tarnyboje. Visa tai skatino visuomenę efektyviai įsijungti į darbą. Tebūnie tai mano viešas pagarbos ir padėkos žodis Petručiui, šios jubiliejinės šventės proga.

Neišvengiamai reikia paminėti „Margučio“ veiklą Atgimimo dienomis. Radijo laidose gaudėme kiekvieną žodį, kiekvieną žinutę. „Margučio“ sumanumu lietuviai Čikagoje beveik valandų trukmėje girdėjo ir žinojo, kas vyko Lietuvoje. Tiesioginiu telefono ryšiu su Vilniumi buvo ne tik sužinoma, bet ir veikama, organizuojant moralinį spaudimą JAV vyriausybės vyrams. Tad galbūt taip buvo likimo lemta, kad „Margutis“ Čikagoje, Jaunimo centro didžiojoje salėje, pirmasis prabilo į gausiai susirinkusius paminėti Antaną Vanagaitį 1990 metų kovo vienuolikąją, pranešdamas, kad Vilniuje Aukščiausioji Taryba paskelbė atstatanti Lietuvos nepriklausomybę! Salėje buvusieji niekad nepamiršime tos valandos. Tai, sakytum, buvo lyg apvainikavimas tų ilgamečių pastangų ir „Margučio“ institucijai, ir visiems jos darbininkams, kurie puoselėjo tą visuomeninę sritį platioje „Margučio“ veikloje.

Akyse mirga daugybė vardų: Vanagaičiai, Bačiūnai, Olis, Biežis, Zubas, Gedminas, Gudaris, Dirmekis, Deveikis, Vijeikis, Lapinskas, Kasniūnas, Mackus, Žemelis, Petrutis, Bulotaitė, Sruogaitė-Bylaitienė su visais talentingais „Pelkių žiburėlio“ talkininkais, Jurkštas, Sakadolskis, Vilutienė, Regis, Aglinskis, ir kiek dar daug vardų... Teatleidžia man visi čia neišvardinti. „Margutyje“ jus visi buvote lygus tarp lygių. Visi jūs esate „Margučio“ imperijos, kaip ją pavadino Antanas Vanagaitis, šeimos nariai.

Valdas Adamkus, „Margučio“ direktorių tarybos pirmininkas (1964-1996)

Lietuvos konsulas Čikagoje Vaclovas Kleiza

Birutė Jasaitienė, „Margučio II“ tarybos narė

Tėvas Juozas Vaišys, SJ

Dalia Sokienė, „Margučio“ programų pranešėja

Muzikas Faustas Strolia ir solistas Algirdas Brazis

„Kaimo kapela“, vadovaujama Stasės Jagminienės, grojusi ir dainavusi „Margučio“ šventėje.

Zigmo Degučio nuotraukos

Momentai iš „Margučio“ 65 metų sukaktuvių šventės kovo 15 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Baigdami „Margučio“ sukaktį skirtą straipsnių ir vaizdų seriją, linkime jam toliau ir gyvuoti, ir klestėti.

Mažvydo minėjimai JAV

(Atkelta iš 3 psl.)

Martinaitytė-Nelson apsiėmė šiam komitetui vadovauti. Tuo pačiu metu JAV LB, tardamasi su Lietuvos Seimo atstovais, paprašė, kad Lietuvos Kultūros ministerija nepamirštų ir mūsų, planuojant kaip švęsti šį jubiliejų. Kultūros ministerija pakvietė profesorius dr. Domą Kauną, Vytautą Balčiūną ir Egidijų Mikšį prisidėti prie mūsų darbo. Pokalbiuose buvo sutarta, kad Vilniuje bus paruoštos dvi keliaujančios parodos ir bus pasirūpinta pakviesti du mokslininkus, kurie skaitytų paskaitas įvairiose Amerikos lietuvių vietovėse bei JAV liuanistinėse mokyklose.

Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo komitetas yra paruošęs tokią programą:

1. Lietuvos Kultūros ministerija suorganizavo tarptautinį ekslibrisų konkursą. Konkurse dalyvavo menininkai iš Lietuvos ir iš vienuolikos kitų pasaulio valstybių. Paroda buvo rodoma Vilniuje, o dabar, atvežta į Ameriką, jau buvo rodyta Detroit'e. Balandžio 26 dieną ši pa-

roda bus atidaryta Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, ir tęsis iki gegužės 11 dienos. Po to, paroda keliaus į kitus Amerikos lietuvių telkinius.

2. Spalio 12 dieną Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, paskaitą apie Mažvydo „Katekizmo“ religinę reikšmę skaitys Arunas Baublys, Klaipėdos universiteto Teologijos katedros vyresnysis lektorius;

koreferentas bus tėvas Antanas Saulaitis, SJ.

3. Spalio 25 dieną Newberry bibliotekoje, Čikagoje, bus atidaryta lietuviškų knygų paroda, sudaryta iš Newberry Bona parte rinkinio. Parodos atidarymą paskaitą skaitys profesorius dr. Leonas Gerulaitis.

4. Spalio 26 dieną Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, bus atidaryta Mažvydo paroda, paruošta Silvijos Vėlavienės, Mažvydo bibliotekos liuanistikos skyriaus ve-

dėjos, taip pat paruošusios ir minėtas keliaujančias parodas. Šioji paroda aprėps ne tik paties Mažvydo knygas ir įtaką lietuvių kalbotyrai, literatūrai ir menui, bet taip pat įjungs ir leidinius, išleistus lietuvių, karo pabėgėlių, 1947 metais Vokietijoje, minint Mažvydo „Katekizmo“ 400 metų jubiliejų. Ši paroda vėliau keliaus ir į kitas JAV vietas.

5. Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo JAV komiteto pastangomis bus išleista faksimilė pirmos lietuviškos knygos Amerikoje — Mykolo Tvarausko *Angly-lietuvių / Lietuvių-angly kalbų žodyno*, 1875.

6. Iš Lietuvos į JAV atvyks du paskaitininkai: dr. Domas Kaunas, Vilniaus universiteto profesorius ir Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties minėjimo valstybinės komisijos sekretorius, ir dr. Darius Kuolys, Lietuvių literatūros ir tautotyros instituto direktoriaus pavaduotojas ir Vilniaus universiteto docentas.

7. Kiti minėjimai yra planuojami šiose vietovėse:

— New York spalio 19 dieną;
— Los Angeles lapkričio 1-2 dienomis;
— Detroit lapkričio 8-9 dienomis;

Knyga apie aušrininką

(Atkelta iš 2 psl.)

„Redaktorius pirmasis pabandė esmingiau reformuoti Mažosios Lietuvos lietuviškų laikračių kalbą ir priartinti bendrinei. Jis vengė, kiek leido asmeninė patirtis ir nuovoka, vokiškų gramatinių konstrukcijų, atsisakė daiktavardžių rašymo didžiąja raide, pamažu grynino

— Philadelphia, University of Pennsylvania, lapkričio 13-15 dienomis;
— Washington, D.C. lapkričio 16 dieną;
— New Haven, Connecticut, lapkričio 18-21 dienomis;
— Boston lapkričio 22-23 dienomis;
— Mokslo ir kūrybos simpoziumo metu Čikagoje lapkričio 27-29 dienomis.

JAV Lietuvių Bendruomenės Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo komitetas nuosirdžiai kviečia visus kuo gausiau dalyvauti šiuose renginiuose ir visiems kartu švęsti pirmosios lietuviškos knygos 450 sukaktį.

Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo komitetas

net leksiką. J. Mikšas pirmas Mažajoje Lietuvoje pradėjo rašyti lietuviškus mėnesių pavadinimus: balandis, gegužis, jaunasis...“ (p. 120).

Kaunas nepažymi konkrečiai pavardžių asmenų, kurie sudarė klūk, užsiėmusį Mikšą už jo „nemoralų elgesį“. Jis tik paneigia stambiausią tų farietų priekaištą — Mikšo tariamą polinkį išgėrinėti. Nesama nei vieno amžininko liudijimo, patvirtinančio tą pramą.

Kauno manymu, daugiausia tiesos apie Mikšą charakterį ir elgesį esama Jono Šliupo atsiminimuose. Butent, kad *Aušros* spaustuvininkui stige energijos ir sugebėjimų išnaudoti pažintis (pp. 156-157). Kuriožiška, bet Kauno knygoje yra nemažai kalbama, kaip patekęs ir nelaimėjęs Mikšas šaukė draugų bei pažįstamų paramos ir nieko nepesė, bet gal iš tiesų jis neturėjo pakankamai vadinamųjų „diplomatinių“ gabumų.

Visais nusivylęs ir vargais, negalais susiradęs menkai apmokama vietele Tilžės apskrityje karališkojo teismo raštinėj, Mikšas pasitraukė iš lietuviškos veiklos. Kauno prielaida,

tikriausiai todėl, kad baiminosi okupacinės valdžios priekabių ir sankcijų. Ten skursdamas Mikšas vis dėlto atliko reikšmingą darbą, išversdamas Josef Marcus'o knygą *Privattestament und Nottestament nach dem bürgerlichen Gesetzbuch fuer das Deutsche Reich*. Išguldymas ant lietuviško liežuvio tas pavadinimas skambėjo dar klaidingiau, bet Mikšo nuopelnu yra tai, kad tekstą lydėjo žodynelis, rodantis, pasak Kauno, „neblogą Mikšo teisinių dalykų žiniją ir leksikografinio darbo nuovoką“ (p. 175).

Aptariant profesorius Domą Kauną knygą, nebuvo kaip paminėti, kad autorius, cituodamas šaltinius, niekad nepraleidžia ant lietuviško liežuvio tas pavadinimas skambėjo dar klaidingiau, bet Mikšo nuopelnu yra tai, kad tekstą lydėjo žodynelis, rodantis, pasak Kauno, „neblogą Mikšo teisinių dalykų žiniją ir leksikografinio darbo nuovoką“ (p. 175).

Aptariant profesorius Domą Kauną knygą, nebuvo kaip paminėti, kad autorius, cituodamas šaltinius, niekad nepraleidžia ant lietuviško liežuvio tas pavadinimas skambėjo dar klaidingiau, bet Mikšo nuopelnu yra tai, kad tekstą lydėjo žodynelis, rodantis, pasak Kauno, „neblogą Mikšo teisinių dalykų žiniją ir leksikografinio darbo nuovoką“ (p. 175).

Mažvydo „Katekizmo“ minėjimo JAV nariai: (pirmoje eilėje) dr. Giedrius Subačius, Nijolė Martinaitytė-Nelson (pirmininkė), Laima Petrauskaitė-VanderStoep; (antroje eilėje) dr. Algirdas Kelektas, dr. Jurgis Anyas, Dalia S. Anyienė ir Vilijus Trumpionas. Trūksta narių Dailios Šienienės, Ramūno Buntino ir dr. Peter Paul Zanitsis.